

Predgovor

Knjiga dr Žarka Nikolića ***Povrede ekstremiteta - lečenje i medicinska rehabilitacija*** je delo kome nema ravnog u srpskoj rehabilitacionoj literaturi. Ovakvu knjigu je mogao da napiše samo fizijatar koji poznaje ortopedsku hirurgiju ili ortopedski hirurrg koji poznaje fizijatriju, a dr Nikolić ima obe specijalizacije. To je knjiga u kojoj se izlažu principi i doktrinarni stavovi, ali i praksa koju autor principijelno stavlja u prvi plan. Napisana na preko 400 strana, s 246 slika i 445 referenci, ona nudi obilje podataka, i u tom obilju osnovnu poruku: lečenje povreda gornjeg i donjeg ekstremiteta zasniva se na jedinstvu ortopedsko-fizijatrijske različitosti. Prema jednoj definiciji, rehabilitacija je aktivan proces tokom koga se onesposobljeni (bilo usled bolesti ili povrede) u potpunosti oporavljaju. U slučaju da potpuni oporavak nije moguć, ostvaruje se ono što je moguće: optimalno obnavljanje fizičkog, mentalnog i socijalnog potencijala onesposobljenih i njihova integracija u odgovarajuće okruženje. Da zaokružimo: nakon povreda gornjeg i donjeg ekstremiteta nema oporavka bez učešća i saradnje različitih medicinskih disciplina: u prvom redu ortopedije s traumatologijom i fizikalne medicine s rehabilitacijom. U Evropskoj uniji postoje tri strukovne organizacije za lekare fizikalne medicine i rehabilitacije: The Section of Physical Medicine (UEMS), European Society of Physical Medicine and Rehabilitation i Academie Europeene de la Medicine de Readaptation. Prevencija, dijagnostika, terapija i edukacija - to je ono na čemu struka danas insistira i ono na čemu se zasnivaju planovi i programi za više od 8.000 nastavnika i preko 11.000 fizijatara u Evropi. U tim planovima i programima fizijatrijska ortopedija, traumatologija i neurologija - ni slučajno, ni ekstremno - označene su kao ključne, što nas upućuje na to da je knjiga dr Žarka Nikolića ***Povrede ekstremiteta - lečenje i medicinska rehabilitacija*** knjiga evropskog formata.

Metodološki podeljena u dve celine - povrede gornjeg i povrede donjeg ekstremiteta - knjiga je primer doslednosti, preglednosti i nozološko-dijalektičkog jedinstva. Tu je kartografski precizno data 'lična karta' svake patološke odrednice, tj. definicija, epidemiologija, vrsta preloma ili tip povrede, simptomatologija-dijagnostika, neoperativno, hirurško, fizikalno lečenje i funkcionalno osposobljavanje.

Knjiga skida sepet prošlosti i separatnog pristupa lečenju ortopedsko-traumatoloških bolesnika. Razbija famu da je ulazak fizijatra u hiruršku salu - hir, a ulazak ortopeda i kinezi salu - nepotreban. Tamo gde treba, precizno je izneta hirurška tehnika: od operacija kod ponovljenog iščašenja ramena, otvorene repozicije i fiksacije fragmenata kod preloma anatomskog vrata humerusa, interpozicione artroplastike lakta, do hirurškog lečenja pseudoartroze navikularne kosti ručja; od eksterne fiksacije preloma karličnog

prstena, aplikacije intramedularnog klina kod poprečnih i kosih subtrohanteričnih preloma, artroplastike kuka i kolena do redukcije i fiksacije preloma kalkaneusa dugim šrafom. Da bi postigao maksimum u rehabilitaciji ortopedsko/traumatološkog pacijenta, fizijatar mora znati maksimum onoga što je uradio ortopedski hirurg. Da bi istrebio nedoumice o mestu konkretnog i mestu principijelnog u stručnom štivu autor je, gde treba, dao konkretne protokole fizikalnog lečenja koji su bazirani na principima i fizijatrije i ortopedije s traumatologijom. A to je: kineziterapija vraća funkciju, ostali fizikalni agensi su u njenoj funkciji. Praktične fizijatrijske dileme - kada osloniti pacijenta, kada primeniti ovu, a kada onu kineziterapijsku tehniku, je li u izgledu komplikacija ili pacijent loše izgleda, da li, primera radi, kod preloma karlice i uspornog oporavka, fizijatar sme reći ortopedu da je primerenije pacijenta uputiti supspecijalisti i sl.- ostaće dilema samo ako se ova knjiga pažljivo ne pročita. Značaj praktičnih detalja upravo je proporcionalan šupljinama u fizijatrijskoj praksi. Pitanjima pozicioniranja, ortotisanja, standardnih i specifičnih rehabilitacionih protokola, povredama mekih tkiva i nerava, pristupilo se u knjizi ozbiljno, i u smislu postavljanja pitanja i u smislu odgovora na njih. Lekcije iz ortopedsko-fizijatrijske dijagnostike, među najinteresantnijim u knjizi, uče i podsećaju da lečenja bez dijagnostike nema. Nema, takođe, rehabilitacije povreda gornjeg i donjeg ekstremiteta bez znanja o neuromišićnom i koštanom jedinstvu. Zato je povredama nerava autor posvetio posebnu pažnju. Pobornik filozofije da je vežba osnov struke, a knjiga put do nje, autor ovu knjigu završava opisom specijalne kineziterapije i hoda. Ako pacijent posle operacije ne dostigne potpunu ili najvišu moguću funkcionalnu osposobljenost to znači da operacijom nije postignut željeni cilj. Da bi konačan cilj operacije ortopedsko/traumatološkog pacijenta mogao biti ostvaren, hirurg bi trebalo da zna šta fizijatar može da uradi.

Autor je posebnu pažnju posvetio jednoj od najtežih komplikacija preloma ekstremiteta, refleksnoj simpatičkoj distrofiji ili algodistrofiji, o kojoj ima malo informacija u našoj medicinskoj literaturi. Izložena su najnovija tumačenja, klasifikacija, kliničke slike, svi programi lečenja i funkcionalnog osposobljavanja. Saznanja iz ove oblasti omogućavaju hirurgu, fizijatru i terapeutu da izbegnu česte greške koje se dešavaju tokom lečenja, a koje mogu ostaviti teške funkcionalne posledice. Hvale vredan je autorov napor da široj medicinskoj javnosti približi program osposobljavanja posle replantacije segmenata šake i prstiju.

Knjiga je doprinos srpskoj kulturi uopšte, i medicinskoj kulturi posebno. Treba obratiti pažnju na obrazac pisanja, na jezik i stil, na finu meru koju je autor našao između medicinske i opšte terminologije pa će, ko pročita, shvatiti zašto je dr Žarko Nikolić uzoran medicinski pisac i šta domaći ortopedi i fizijatri mogu da nađu u tekstu tog autora. Šta bi ljubitelji istorije i naše medicinske baštine mogli da kažu dr Nikoliću, nego - hvala. Poredeći ovo delo s njemu sličnim, objavljenim u svetu, skrećemo pažnju čitaocima na dve knjige, objavljene na engleskom jeziku u razmaku od desetak godina, R. McRae *Practical fracture treatment*, 3rd. ed. Churchill Livingstone, 1994. i M. Hudson i R. Elis *Textbook of musculoskeletal medicine*, Oxford University Press, 2006. Prva knjiga se bavi prelomima gornjeg i donjeg ekstremiteta, s minimumom rehabilitacije. Druga se bavi rehabilitacijom oboljenja i povredama mišićnog sistema, ali ne i prelomima.

Knjiga dr Žarka Nikolića *Povrede ekstremiteta - lečenje i medicinska rehabilitacija* svojom širinom, multidisciplinarnim pristupom, praktičnom orijentacijom i jasnom porukom uspeła je u onome što pomenuti autori nisu hteli ili nisu mogli. Bogatstvo referenci upućuje čitaoca da čita, a bogatstvo fotografija u knjizi upućuje sva nas da dr Žarka Nikolića, između ostalog i zbog toga, citiramo i uključimo u svoje reference. Ova knjiga, pisana profesionalno, sa znanjem i ljubavlju, poslužiće svima kojima su fizijatrijska ortopedija ili ortopedska fizijatrija profesija i ljubav. I svima koji znaju da je kultura stalni rat između znanja i neznanja.